

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Unga arbetslösa i en individualiserad tid

- En kvalitativ studie av hur unga arbetslösa ser på sin situation

Jasmina Mujezinovic & Stella Michaelsdotter

Kandidatuppsats (SOPA63)

VT 2017

Handledare: Lina Ponnert

Abstract

Author(s): Jasmina Mujezinovic and Stella Michaeledotter

Title: Unemployed youths in an individualized time – a qualitative study of how unemployed youths experience their situation

Supervisor: Lina Ponnert

Assessor: Anders Östnäs

Abstract

The aim of our research was to study how youths (age 16-24) experience being unemployed today. We wanted to examine if and how an individualized society affects the youths when it comes to unemployment and job searching, their ideas and thoughts of the causes for being unemployed, and how they experienced their participation in a labour market project. We used a qualitative method with semi structured interviews for the study. Altogether we interviewed six individuals who participated in a labour market project in the south Sweden. We found that the youths expressed feelings of worry and frustration about their situation as unemployed. At the same time all youths expressed that they were very satisfied with their participation in the labour market project in question. They felt support and encouragement. We noted however that all of them mainly blamed themselves for not having a job. Questions arose if this can be seen as a possible outcome from an individualized society where individuals are very much accountable for their own welfare and wellbeing. At the same time most of them responded that they were not willing to accept any job, and that the primary goal was rather to feel a sense of purpose with the work they wanted, and to feel like they were doing something worthwhile. It is possible that the impact of individualization gave them the belief that opportunities in front of them were unendless, and that they could become anything they wanted.

Keywords: youth unemployment, labour market project, individualization

Nyckelord: ungdomsarbetslöshet, arbetsmarknadsprogram, individualisering

Förord

Vi vill framförallt tacka vår handledare Lina Ponnert, som gett oss värdefull feedback och uppmuntrande ord! Vi vill också tacka Emir som gav oss inspiration till denna uppsats.

Slutligen vill vi även tacka respondenter och personal i arbetsmarknadsprojektet, vars medverkan och hjälp gjort vår studie möjlig.

Tack!

Jasmina Mujezinovic & Stella Michaelsdotter

Lund, Juni 2017

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Problemformulering.....	1
1.2 Syfte.....	3
1.3 Frågeställningar.....	3
1.4 Begreppsdefinitioner.....	3
2 Kunskapsläge och tidigare forskning	4
2.1 Risker och faktorer för arbetslöshet.....	4
2.2 Missmatchning mellan unga och arbetsmarknaden.....	5
2.4 Vikten av att förstå problemen och vad som kan göras.....	5
2.5 Konsekvenser av arbetslöshet.....	6
2.6 Ungas erfarenhet av arbetslöshet och aktiveringsåtgärder.....	8
3. Teoretiska begrepp	9
3.1 Individens ökade ansvar.....	9
3.2 Social exkludering.....	12
3.3. Erkännande.....	12
4 Metod	14
4.1 Metodmässiga överväganden.....	14
4.2 Metodens förtjänster och brister.....	15
4.3 Urval och genomförande av intervjuer.....	16
4.4 Metodens tillförlitlighet: Reliabilitet och validitet.....	18
4.5 Metodens tillförlitlighet: Trovärdighet och äkthet.....	18
4.6 Bearbetning av det empiriska materialet.....	19
4.7 Etiska överväganden.....	20
4.8 Arbetsfördelning.....	20
5 Resultat och analys	21
5.1 Påverkan på måendet.....	21

<i>5.1.1 Nedstämdhet och bristande motivation</i>	21
<i>5.1.2 Känsla av skam och otillräcklighet</i>	23
<i>5.1.3 Jämförelse och social exkludering</i>	24
5.2 AMP som gemenskap	25
5.3 Individualiseringen och dess påverkan på individen	26
<i>5.3.1 Eget ansvar</i>	27
<i>5.3.2 Inte vilket jobb som helst</i>	28
<i>5.3.3 Ambivalens</i>	30
6 Slutdiskussion	32
Referenser	34
Bilaga 1, intervjuguide.....	38
Bilaga 2, informationsbrev.....	40

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Siffrorna för andelen unga utan sysselsättning, det vill säga de som varken studerar eller arbetar, har varit relativt konstant de senaste 10-15 åren oavsett konjunktur (SOU, 2017:9). Siffrorna kan dock anses höga. Enligt regeringen (2016) ligger ungdomsarbetslösheten (ålder 15-24 år) på 18,2 % jämfört med övrig befolkning där siffran ligger på 6,9 % (SCB, 2016). Enligt en utredning som SOU gjort, kallad ”Det handlar om oss – unga som varken arbetar eller studerar” var det år 2016 cirka 131 500 unga i åldern 15-29 som varken studerade eller arbetade (SOU:2017:9).

Konjunkturen har en oundviklig påverkan på arbetsmarknaden. Anna Angelin (2009:25-26) refererar till vad Soidre skrev i sin bok *“Kön, generation och arbetslöshet”* från 1999, om hur arbetslösheten under 1990-talet var hög och att unga drabbades hårdare än äldre vuxna eftersom de inte ännu hunnit etablera en förankring på arbetsmarknaden eller i socialförsäkringssystemet. När konjunkturen sedan vände i slutet av 1990-talet var dock gruppen unga vuxna de som etablerade sig snabbast på arbetsmarknaden (Bäckman & Franzén, 2007:40). Dock är det i realiteten inte lika svart och vitt som det kan framstå vid sådana undersökningar. Trots högkonjunktur kvarstår en segmentering mellan exempelvis de som har en god utbildning och de som inte har det, när det kommer till vilka som får arbete med trygga arbetsförhållanden vid bättre konjunktur och vilka som inte får det (Olofsson, 2006:12).

Några år senare, under de första åren av 2000-talet ökade arbetslösheten för unga vuxna åter kraftigt. Efter den globala finanskrisen 2008 ökade denna andel ännu mer, och mycket talar för att det fortsätter i denna riktning (Olofsson & Panican, 2013:53). Samtidigt är det idag en skillnad när det kommer till vilken typ av ersättning man kan få vid arbetslöshet idag jämfört med på 1990-talet. Idag är det många som till exempel inte kan grunda a-kassa-ersättning på studiemedel, vilket man kunde på 90-talet. Vanligt är istället att individen hänvisas till försörjningsstöd, det som tidigare benämndes socialbidrag (ibid.).

För att få hjälp och stöd som arbetslös finns det idag flera instanser att vända sig till. Statliga instanser är till exempel Arbetsförmedlingen och kommunala instanser är till exempel arbetsmarknadsprojekt. Som villkor för att kunna ta del av sådant stöd finns dock

generellt vissa motprestationskrav. För att få försörjningsstöd krävs det till exempel att individen står till arbetsmarknadens förfogande (socialtjänstlagen 2001:453), vilket betyder att individen aktivt måste söka arbete och acceptera att delta i kommunens eller Arbetsförmedlingens åtgärder eller program för arbetslösa. Undantag kräver godtagbara skäl (ibid.).

Under första halvan av 1990-talet hade staten och Arbetsförmedlingen det huvudsakliga ansvaret för unga arbetslösa, men en förändring skedde under andra halvan av 1990-talet då kommunerna tog hela ansvaret för genomförandet av t.ex. arbetsmarknadsprojekt. Denna ansvarsförskjutning skedde då Arbetsförmedlingen inte längre kunde hantera den stigande arbetslösheten och arbetsbelastningen som kom med den (Hollertz 2010:98). Ansvaret decentraliserades från staten till en lokal nivå (Olofsson & Panican 2013:60). Förskjutningen innebar inte bara ett större ansvarsåtagande för kommunerna, utan också en större ansvarsskyldighet för den arbetslösa individen, bland annat eftersom ett deltagande i ett projekt var ett krav för att kunna erhålla ekonomisk ersättning i form av arbetslöshetsförsäkring eller ekonomiskt bistånd (det som tidigare kallades socialbidrag) (Hollertz, 2010:100). Idag förekommer också privata aktörer som erbjuder arbetsmarknadsprojekt på uppdrag av kommuner (ibid.).

Statens ansvar för individens välfärd har i större utsträckning gått till att bli individens ansvar, samtidigt som arbetslösheten är fortsatt hög. Gunnar Gillberg skriver i sin avhandling *Individualiseringens villkor, unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande* (2010:109) att det finns en trend i samhället som visar på en strukturell förändring, mot en ökad individualisering. Denna förändring påverkar även ungas syn och villkor på hur deras relation till arbetsmarknaden är. Strävan efter att lyckas i det allt mer individualiserade samhället kan skapa en ambivalens för unga i förhållandet mellan självkänsla, personliga drömmar och prestation. Kravet och ansvaret på att lyckas, att "bli någonting", skapar en prestationsbaserad självkänsla hos individen (ibid:201). Det allt mer individualiserade samhället kan förstärka känslan av att inte vara tillräcklig, till exempel när det kommer till att hitta arbete, eftersom ansvaret ligger hos just individen (Gillberg, 2010:110; Bauman, 2001:105). Studier har även visat att det finns mycket skam och skuld kopplat till arbetslöshet hos unga (Angelin, 2009:176).

Hur påverkar det arbetslösa ungdomar som idag växer upp under dessa förutsättningar? Kan det vara så att unga känner ett ökat individuellt ansvar för något som möjligtvis är grundat i ett strukturellt samhällsproblem? Och vad blir i så fall konsekvenserna av det?

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur unga som är inskrivna i ett arbetsmarknadsprojekt upplever det att vara arbetslösa idag.

1.3 Frågeställningar

- Hur tänker de unga kring orsakerna till varför de saknar arbete?
- Hur påverkas de ungas psykiska mående av att vara arbetslösa?
- Vilka krav upplever de unga att det ställs på dem som arbetslösa?
- Hur upplever de unga att det är att delta i ett arbetsmarknadsprojekt?

1.4 Begreppsdefinitioner

Unga: De unga vi refererar till i vår uppsats är mellan 16-24 år eftersom det är den åldersspann som arbetsmarknadsprojektet vi forskat om riktar sig till. De vi har intervjuat har alla varit inom denna ålderskategori.

Arbetslöshet: Enligt Nationalencyklopedin (2017) är arbetslöshet ett "förhållande som råder när personer kan och vill arbeta och är aktivt arbetssökande men inte finner arbete."

Långtidsarbetslöshet: Sker när är en person har varit arbetslös utan avbrott i 12 månader eller längre (Arbetsförmedlingen, 2016).

Individualisering: Innebär att individen inte längre har samma tillgång till kollektiva och offentliga välfärdsresurser, utan får i allt större utsträckning ensam sörja för sin välfärd. Individen får på detta sätt ansvaret att skapa sina egna liv, men tvingas att göra detta under villkor som de själva inte har valt (Bauman, 2001:14-16). Begreppet individualisering utvecklas mer under teoriavsnittet.

2 Kunskapsläge och tidigare forskning

I följande avsnitt kommer vi att redogöra för det kunskapsläge och tidigare forskning som vi funnit mest relevant för vår studies syfte. Vi kommer inleda med en beskrivning av olika risker och faktorer för arbetslöshet som många unga ställs inför idag. Vidare lyfter vi fram mismatchning mellan unga och arbetsmarknaden för att visa att den gymnasiala utbildningen kan spela en stor roll i framtida arbetsmarknadsetablering. Efter det tar vi upp vikten av att förstå problemen med arbetslöshet för att bättre kunna vidta relevanta åtgärder. Vidare redogör vi för de konsekvenser som uppstår av arbetslöshet, där framför allt psykisk ohälsa diskuteras. Slutligen redogör vi för ungas erfarenheter av arbetslöshet och arbetsmarknadsåtgärder, detta för att koppla till vår egen studie som berör just unga som deltar i ett arbetsmarknadsprojekt.

Vi har använt oss av Lunds Universitets sökmotor Lubsearch för att hitta vetenskapliga artiklar. De artiklar vi funnit har alla varit peer-reviewed. Vi har även inhämtat kunskap från avhandlingar som berör ämnet ungdomsarbetslöshet i Sverige. Vissa avhandlingar har vi fått föreslagna av vår handledare för kursen, andra har vi hittat genom Lubsearch.

De sökord vi har använt oss av är “youth unemployment”, “unemployment”, “social exclusion”, “individualization”, “work labour project”, “individualisering”, “arbetslöshet” “ungdomsarbetslöshet” samt “arbetsmarknadsprojekt”.

2.1 Risker och faktorer för arbetslöshet

Att just ungdomsarbetslöshet är ett komplext socialt problem beror på flera faktorer. En riskfaktor till varför unga hamnar utanför arbete eller studier är bland annat frånvaro i grundskolan och gymnasieskolan, där särskilt stor brist på sysselsättning kan ses i socioekonomiskt utsatta områden där unga som växer upp i en familj med ekonomiska och/eller sociala problem löper större risk att sakna sysselsättning i framtiden (Vasile & Anghel, 2015:69). En annan studie visar att en riskfaktor kan vara brist på fullgod gymnasial utbildning. Utan denna utbildning ökar risken för social exkludering från samhället, vilket i sig försvårar möjligheten att få ett arbete (Olofsson & Panican, 2013:71). En låg eller ofullbordad utbildning är en viktig grundläggande orsak till långvariga etableringsproblem på arbetsmarknaden. Även om en låg utbildningsnivå inte påverkar alla så är det ofta en tydlig hindrande komponent i arbetsmarknadsetableringen, framförallt vid avsaknad av gymnasial

examen (ibid:58-59). Andra riskfaktorer för den unga är bland annat psykisk och fysisk ohälsa, hemlöshet och kriminalitet (SOU, 2017:9:75).

2.2 Missmatching mellan unga och arbetsmarknaden

1992 förändrades friskolereformen vilket gjorde att friskolor fick fler etableringsmöjligheter när kommunerna inte längre var den huvudsakliga huvudmannen vad gäller utbildning (Olofsson & Panican, 2013:60-61). Reformen gjorde att antalet friskolor expanderade kraftigt. Läsåret 2010-2011 låg andelen gymnasie-elever som studerade på friskolor på 24 %. Tanken med friskolornas utbildningar var att bredda de allmänteoretiska kunskaperna på de yrkesförberedande utbildningarna. Programmen skulle anpassas till en lokal arbetsmarknad eller lokala eftergymnasiala studier, för att därmed öka chanserna att få ett arbete eller komma in på en utbildning på högre nivå. Samtidigt menar Olofsson & Panican (2013:62) att inte tillräckligt många elever sökte sig till de programmen och speciellt de yrkesförberedande. Reformen ledde till en ökad segregering bland elever, och olika skolor gav olika studieresultat vilket påverkade och påverkar förutsättningen för en likvärdig utbildning. Samtidigt har den praktiska delen av programmen, så kallat arbetsplatsförlagt lärande (APL), fått kritik då Skolinspektionen kunnat konstatera att ämnet inte uppfyller lärandekraven samt att kompetenta handledare ofta saknas på de arbetsplatser som eleverna hamnar på. Detta gör att det idag är färre sökande till yrkesförberedande utbildningar (ibid:62). Eleverna erhåller heller inte den kompetens som arbetsgivare efterfrågar på grund av de brister som finns i utbildningarna. Således kvarstår ungdomsarbetslösheten samtidigt som många industriföretag söker arbetskraft med rätt kompetens. Det skapas en så kallad missmatch då de unga saknar de kvalifikationer som arbetsmarknaden efterfrågar. Antalet elever som söker programmen matchar inte det faktiska behovet som finns på arbetsmarknaden (ibid:63).

2.3 Vikten av att förstå problemen och vad som kan göras

Enligt SOU:s rapport "*Det handlar om oss - Unga som varken arbetar eller studerar*" (2017:9:40-42) finns det stora skillnader i anledningen till varför unga vuxna varken arbetar eller studerar, vilket är viktigt att förstå för att kunna erbjuda rätt stöd och hjälp. En annan viktig komponent är att förstå vad de unga ägnar sig åt istället för arbete eller studier, då detta påverkar vilken sorts insats som behövs. Det är även viktigt att se problematiken utifrån ett intersektionellt perspektiv då många unga har problem som sträcker sig över flera olika sociala kategorier (ibid.).

Studier har visat att en fullgod gymnasieexamen inte alltid behöver likställas med att lättare ta sig in på arbetsmarknaden. Utrikesfödda unga vuxna har trots gymnasieexamen svårare att få arbete än inrikesfödda med samma utbildningsnivå (Olofsson & Panican, 2013:60), och det är generellt svårare för utrikesfödda att få arbete (SOU:2012:80).

De sociala problemen blir både en riskfaktor och något som kan förstärka den redan existerande komplexiteten. Enligt SOU (2017:9) finns det vissa sociala grupper som löper större risk att hamna utanför arbete eller studier än andra på grund av olika förutsättningar, livsval, händelser och strukturell diskriminering. SOU:s rapport skriver att Eurofond identifierade fem olika kategorier av sociala grupper i Europa som är särskilt utsatta när det kommer till icke-sysselsättning: Formellt arbetslösa, de som av olika skäl inte kan arbeta, de oengagerade, de som väntar på rätt sysselsättning, samt de som frivilligt varken arbetar eller studerar. I dessa kategorier finns det de som är mer socioekonomiskt utsatta och de som inte är det, något som varierar beroende på sammanhang.

En viktig faktor till att förstå och åtgärda problematiken är att se de ungas egna resurser, att förstå att de ofta själva har många svar på vad som behöver göras för att hjälpa dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller att studera. Genom att försöka förstå problematikens orsaker och verkan kan man arbeta förebyggande istället för att arbeta med problemen först när de har uppstått. Det förebyggande arbetet kan handla om att minska eller avlägsna riskfaktorer och om att fokusera på insatser som förstärker redan existerande skyddsfaktorer. En annan positiv effekt av förebyggande arbete är att insatskostnaderna minskar. Ju äldre individen är, desto mer och tids- och kostnadskrävande insatser krävs (SOU 2017:9:71-72).

2.4 Konsekvenser av arbetslöshet

Under lågkonjunktur, där få arbeten finns på marknaden, kan den arbetslösa unga finna att orsaken till arbetslöshet härleds till ett större samhällsproblem som hen själv inte kan påverka eller kontrollera. Men vid högkonjunktur kan den unga snarare uppleva ett personligt misslyckande och ett stigma över sin arbetslöshet, och kan följaktligen må psykiskt sämre av det faktumet. Vid högkonjunktur finns fler jobb, men ändå får den unga inte ett arbete (Virtanen, Hammarström & Janlert 2016:4). Idag är det även vanligare med arbeten med osäkra arbetsförhållanden, speciellt bland unga individer (Olofsson & Panican, 2013:53). Jobbens karaktär, kraven på arbetsuppgifterna och kraven på de som utför dem, kan förändras,

något som påverkar unga i större utsträckning än de som har befunnit sig en längre tid på arbetsmarknaden (ibid:69). Samtidigt präglas ungas liv av fler perioder av arbetslöshet men också osäkra boendevillkor, vilket ytterligare bidrar till osäkrare arbetsförhållanden (ibid.).

Psykisk och fysisk ohälsa är vanligt hos unga vuxna som saknar sysselsättning och det finns en tydlig koppling mellan arbete och social integrering, vilket i sin tur har en tydlig koppling till hur hälsan påverkas (Bremberg, 2013: 33). Enligt SOU (2017:9:78) är en vanlig konsekvens av sysselslöshet bland annat ångest, oro och rädsla, vilket är dubbelt så vanligt hos unga utan sysselsättning jämfört med de som har sysselsättning. Om en individ utan sysselsättning sedan har arbete eller studerar, finns det trots det en ökad risk för sämre psykisk hälsa även senare i livet.

Anna Angelin (2009:173-175) skriver i sin avhandling *“Den dubbla vanmaktens logik - En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna”* om att den sociala exklusionen som sker vid ofrivillig sysselslöshet ofta innebär en upplevelse av skam och att bli socialt nedvärderad av andra. Denna sociala ställning i relation till andra, både välfärdsaktörer och mot andra medmänniskor, är en viktig komponent att ha i beaktning för att förstå hur individen påverkas. Upplevelsen av skam hör ihop med hur individen uppfattar att människor i omgivningen ser på dem. Om denna inte upplevs som positiv finns det en risk att individens självbild försämras, vilket i sin tur påverkar handlingsförmågan. Detta leder till en ytterligare barriär för att närma sig en etablering på arbetsmarknaden (ibid:205).

Vidare menar Angelin att även om många unga är medvetna om att det finns ofördelaktiga strukturella förhållanden i samhället som bidrar till arbetslöshet, så finns fortfarande en tanke om att deras egna aktörskap och individuella förhållanden är det som är avgörande om de får arbete eller inte. Att uppleva sig som icke önskvärd på arbetsmarknaden gör att den unga individualiserar orsaken till varför hen inte får arbete (Angelin 2009:227). Det är också vanligt att jämföra sig med jämnåriga som lyckats skaffa sig ett arbete vilket bidrar ytterligare till känslan av att vara misslyckad (ibid.).

En långtidsstudie som utfördes i Sverige och där resultaten kom ut år 2015, visade att arbetsmarknadsprogram riktade till unga har potentiell möjlighet att minska den psykiska ohälsan både kort-och långsiktigt för individen (Strandh et al., 2015:7). Samtidigt säger annan forskning att arbetsmarknadsprogram nödvändigtvis inte behöver minska ohälsa eller social

exkludering, utan ofta ligger effekten i att arbetsmarknadsprogram gör att deltagarna börjar tänka annorlunda kring sin livssituation. Dock kan speciellt gruppen unga vuxna dra störst fördel av arbetsmarknadsprogram jämfört med äldre vuxna som varit arbetslösa en längre tid, eftersom de unga oftast inte varit arbetslösa lika länge på grund av sin ålder (Sage, 2015:56).

2.5 Ungas erfarenheter av arbetslöshet och aktiveringsåtgärder

I en studie som gjorts vid Lunds Universitet av Alexandru Panican och Pernilla Olsson Kaplan (2013), om unga vuxna (ålder 18-24) och deras föräldrars attityd till arbetsmarknadsetablering i Bromölla kommun i Skåne, framkom det bland annat att de flesta ungdomarna som var inskrivna på Arbetsförmedlingen som arbetslösa hade en mörk syn på framtiden när det kom till arbetsmarknadsetablering. De upplevde att möjligheterna till arbete var små; det fanns inte utrymme till att drömma om ett specifikt arbete utan man fick acceptera att ta ett jobb som kanske inte upplevdes som lockande för den unga (Panican & Olsson Kaplan, 2013:20). De unga var genomgående ledsna och frustrerade över sin situation och menade att deras livskvalité skulle förbättras på flera plan om de fick ett arbete; Bättre självförtroende, självständighet och en struktur i vardagen är exempel på detta (ibid:21).

Anna Angelin (2009:155-157) intervjuade för sin avhandling unga vuxna och hur de upplevde sitt deltagande i kommuners aktiveringsinsatser. Den huvudsakliga uppfattningen hos respondenterna var negativ och att aktiveringsåtgärderna var meningslösa då de inte "gav någonting". Åtgärder som exempelvis praktik upplevdes som orättvist och som ett utnyttjande av gratis arbetskraft. Flera av respondenterna upplevde att praktiken inte skulle ge anställningsmöjligheter, vilket skapade en känsla av vanmakt. Denna känsla förstärktes av socialtjänstens direktiv (för att över huvud taget få ekonomiskt bistånd) och av praktikplatsens krav. Många upplevde att praktikplatserna fungerade som en slags förvaring, ett sätt att hålla de unga sysselsatta. Det blev en rundgång mellan socialtjänst - Arbetsförmedling - praktik, vilket minskade de ungas förtroende för myndigheter.

Individualiseringens utveckling har gjort att välfärdens insatser ska anpassas till individen, vilket ska göra välfärdsservicen mer effektiv (Ulmestig, 2013:25-26). Detta gör också att myndigheter kan ställa mer krav på individen. Om de val individen gör inte överensstämmer med vad myndigheter anser vara "rätt" väg att gå, kan till exempel ekonomiskt stöd strypas. På det sättet gynnar individens val - oavsett om de är rätt eller fel - staten (ibid.) Individens

ökade ansvar gör att problem som låga studieresultat, ohälsa och arbetslöshet, läggs på den enskilde (ibid.).

3 Teoretiska perspektiv och begrepp

Syftet med vår forskning är att undersöka hur ungdomar upplever arbetslöshet idag och vi kommer att analysera de ungas berättelser utifrån Zygmunt Baumans teori om *individualiseringen*. Bauman är inte en renodlad teoretiker utan snarare en filosofisk sociolog som beskriver ett individualiserat samhälle som det ser ut idag. Vi fann trots detta att hans tankar och resonemang om individualiseringen - som han menar påverkar hela samhället och så även arbetsmarknaden - kunde appliceras på vår studie och empiri. Vidare kommer vi använda de teoretiska begreppen *social exkludering* samt *erkännande*.

3.1 Individens ökade ansvar

Zygmunt Bauman skriver i sin bok "*Det individualiserade samhället*" (2001:176) om individualiseringen, med vilket han menar att det är individen som står som ytterst ansvarig för sin välfärd, och inte välfärdsstaten. Detta skifte från ett kollektivt samhälle till en individualisering ses som en lösning på problem i välfärdsstaten, men vilket samtidigt skapar en osäkerhet hos individen eftersom politik och offentliga medel får allt mindre utrymme för att sörja för individens välfärd (ibid.) Bauman skriver att "människor skapar sina liv men inte under villkor som de själva har valt", och menar att detta inte är förhandlingsbart i ett individualiserat samhälle: samhällets villkor begränsar människan, samtidigt som människan inte har något val än att leva under dess villkor (ibid:16). Eventuella problem anses självförvällat av de val individen gjort, och är något som läggs enbart på den enskilde själv att lösa (ibid:17).

Även arbetet påverkas av individualiseringens villkor. Förr präglades arbetslivet av kontinuitet och en långvarighet då många stannade på en och samma arbetsplats livet ut. Dagens situation är annorlunda och präglas istället av kortsiktighet och flexibilitet. Unga människor idag beräknas byta jobb allt oftare under sitt arbetsliv och deras arbetsformer präglas av allt osäkrare villkor vilket skapar en otrygghet (Bauman 2001:34-35). Från att ha varit en fast punkt, har arbetet blivit något lätt och flytande (ibid:41). Bauman hänvisar till Bourdieus slutsats om att otryggheten gör att människan inte kan känna ett grepp om nuet och att de saknar kontroll över det som styr deras livsuppehälle och sociala position. Enligt

Bourdieu innebär det i sin tur att det är föga troligt att människan ställer krav på sin framtid, eftersom nuet präglas av en sådan otrygghet (ibid:49).

Enligt Bauman har människan aldrig haft så mycket frihet som hon har idag, och denna frihet är något som våra förfäder bara kunnat drömma om. Frihet betraktades förr som ett tillstånd där ingen sa åt dig vad du skulle göra, och du skulle heller inte tvingas göra något du inte ville göra. Sannolikt skulle våra förfäder betrakta hur vi lever idag som en sådan frihet. Men vad de inte kunde se var att denna frihet har kommit med ett pris. Detta pris är en otrygghet, osäkerhet och ovisshet. Detta försvårar alla de val som en fri människa dagligen måste göra. Valen vet man inte säkert om de kommer leda till det man har tänkt sig, då det inte finns någon garanti som kan säga vilket håll valet kommer leda en (Bauman, 2001:59).

Vidare är människans identitet idag något mer flytande än vad det tidigare varit. Det handlar inte så mycket om hur individen ska kunna uppnå den identitet hen vill ha, utan vilken hen ska *välja*, och på vilket sätt hen samtidigt kan fortsätta vara uppmärksam på möjligheten att kunna göra ett annat val, om den första identiteten inte längre passar eller har förlorat sitt värde. En alltför snäv identitet, gör att alternativen minskar (Bauman, 2001:179-181).

Idag talas det om att det behövs två tredjedelar, eller snart endast en tredjedel av befolkningen i ett utvecklat modernt land, för att tillfredsställa marknadsefterfrågan. Detta innebär att resten av befolkningen blir ekonomiskt värdelös och socialt överflödiga då det helt enkelt inte finns arbeten för alla. Detta innebär att arbetslösheten är strukturell, och i ett sådant samhälle kan ingen känna sig helt säker. Ingen kan vara skyddad från nästa nedskärning, åtstramning eller rationalisering. En konsekvens blir att man förväntas vara flexibel, vilket innebär att jobben inte har samma säkerhet, vilket resulterar i visstidsanställningar och rullande anställningskontrakt. Ingen kan därmed känna sig verkligt oersättlig (Bauman, 2001:189-190).

Om individen är arbetslös och förblir arbetslös, handlar det om att individen inte presterat bra på intervjun, inte ansträngt sig tillräckligt, eller helt enkelt är arbetskygg. De som är osäkra på sin framtid och sina karriärmöjligheter tänker att det beror på att de själva inte är tillräckligt bra på att påverka människor eller att uttrycka som sig förväntat. Bauman menar att detta är vad de får höra, vilket tillslut blir internaliserat (Bauman, 2001:61-62).

Budskapet är enkelt: var och en är *potentiellt* överflödig eller utbytbar, och därför är var och en sårbar och varje social position, hur upphöjd och mäktig den än kan te sig för ögonblicket, är på längre sikt otrygg; till och med privilegierna är bräckliga och står under hot (Bauman, 2001:67).

Bauman (2001:68) skriver vidare att man idag ofta beklagar sig över människors likgiltighet, deras själviska begär och att man inte tar hänsyn till konsekvenser. Han menar dock att det finns belägg för detta, att det snarare är en rationell reaktion på den värld vi lever i där framtiden snarare ses som ett hot, och inte ett förlovat land. En konsekvens av detta är en ambivalens och obeslutsamhet. Detta sker när vi inte vet vad som kommer att hända och vi inte kan förutse resultat av våra handlingar. Ju mindre man kan göra, och ju mindre man vill göra saker, desto enklare blir livet. Om det finns för många valmöjligheter finns det risk att ambivalensen kan yttra sig i oro och rastlöshet (ibid:76). Ambivalensen kan vara ett socialt problem, men Bauman menar att vi idag tenderar att se ambivalensen som ett personligt problem, något vi får konfrontera ensamma (ibid:89).

För att kunna hantera ambivalensens konsekvenser får individen vända sig till marknadens tjänster och idéer, något som Bauman kallar "den stora produktionsanläggningen för ambivalensen och dess ivriga och resoluta leverantörer." (Bauman, 2001:89). Marknaden hålls på så sätt levande på grund av ambivalensen, men marknaden håller också ambivalensen levande, och Bauman menar att det inte finns en självklar lösning på detta.

Den teknologiska revolutionens utveckling har bidragit till att man idag förväntas ha fler färdigheter. Det har blivit vanligare med korta utbildningar och flexibla kurser. Det har också bidragit till att det blivit mer rimligt att välja sådana utbildningar framför en universitetsutbildning då en sådan utbildning idag inte kan garantera en livslång karriär på samma sätt som det har varit tidigare. Samtidigt så finns universitetsutbildningar kvar, vilket enligt Bauman har blivit en slags tillflykt i ett samhälle där arbetslösheten är hög. Det blir ett sätt för unga att skjuta upp arbetsmarknadens verklighet (Bauman, 2001:160).

Det finns en stor växande klyfta mellan individers situation och individers möjligheter där de upplever att de har stöd och kontroll över sitt levnadsöde, och där de kan gå den väg de själva vill. Denna klyfta kan inte minskas genom individuella ansträngningar, utan lösningen är

enligt Bauman en fråga om politik. Det handlar om att finna och eftersträva offentliga lösningar på privata problem (Bauman, 2001:131).

3.2 Social exkludering

Anna Angelin (2009:51-52) beskriver social exkludering tillsammans med marginalisering som begrepp för att beskriva "de utestängningsprocesser och den multidimensionella utsatthet som många gånger är förenad med långvarig ungdomsarbetslöshet och socialbidragsförsörjning." Till skillnad från andra unga som studerar eller arbetar, hamnar de arbetslösa utanför eller i periferin av välfärdssamhället. Ett arbete är då en förutsättning för social inkludering (ibid.).

Den sociala exkluderingen kan i sin tur ses utifrån olika perspektiv. Ett perspektiv är att se individen som ansvarig för sin utanförskap, då individen själv bestämmer över sitt liv och därmed har makten att göra något åt sin situation. Om individen är socialt exkluderad handlar det då om de enskildes brist på arbetsvilja, ett karaktärsdrag som kan åtgärdas (Rantakeisu, Kuusela & Karlsson, 2013:23). Problemen individualiseras; den enskilde kan förändra sin situation bara hen vill. Problemet med detta är att ett sådant synsätt gör att man lätt bortser från bakomliggande orsaker och förklaringar (ibid:27). Å andra sidan kan exkludering ses utifrån ett strukturellt perspektiv: Istället för att utgå från individens brister ser man att det finns tillkortakommanden på ett samhällsplan, t.ex. genom bristen på arbeten eller olika former av diskriminering. Då handlar det snarare om socialpolitiska lösningar för att åtgärda problemen. Detta perspektiv innebär att individen har drabbats av omständigheter som hen har begränsad möjlighet att påverka (ibid:23).

Angelin (2009:54-55) menar att social exkludering är en process som sker över tid. Exkluderingen kan vara temporär, men kan också gradvis skapa en nedåtgående spiral. Detta synsätt möjliggör dock att social exkludering inte behöver ses som något statiskt, utan något som går att förändra och ta sig ur. Dock, ju längre tiden går, desto mer omfattande blir exkluderingen, och desto svårare blir den att åtgärda (ibid.).

3.3 Erkännande

Erkännande omfattar enligt Carl-Göran Heidegren attityder, gester och handlingar och handlar om att godkänna eller acceptera något (Heidegren, 2009:8), men främst handlar det om bekräftelse på någons sakkunskap och att uttrycka uppskattning för vissa prestationer

(ibid:11-12). Heidegren utgår ifrån Charles Taylors (1995) idéer om begreppet erkännande. Taylor menar att det finns ett grundläggande mänskligt behov av att få erkännande eftersom det är intimt kopplat till vår identitet och självbild. Varje individ vill också bli erkänd som den hen är. Identiteten skapas i relation med andra individer, och ett uteblivet erkännande - misskännande - innebär att individen kan känna sig nedvärderad vilket får negativa konsekvenser för självbilden (ibid:21-22). Ett annat ord är missaktning, som Heidegren menar sker när erkännande i form av omsorg, respekt och uppskattning, inte tillfredsställs. (ibid:40). Vid missaktning känner sig individen allt från skam till indignation och vrede (ibid:43). Heidegren menar även att ett arbete har betydelse för individen då ett arbete innebär mer än ett sätt att tillfredsställa materiella behov eller att förtjäna sitt uppehälle. Arbetet är också ett sätt att få erkännande från omgivningen (ibid:107).

Ytterligare en person Heidegren hänvisar till är sociologen Stephan Voswinkel (se t.ex. 2001) vars främsta arbetsområde är arbetslivsforskning, och även Voswinkel skrev om begreppet erkännande. Voswinkel menar att det finns en skillnad mellan att "uppmärksammas" och att "erkännas". Man kan inte få erkännande om man inte får uppmärksamhet, däremot kan man få uppmärksamhet utan erkännande. Uppmärksamheten kan till skillnad från erkännandet upplevas som både positivt och negativt (Heidegren, 2009:45). Vidare menar Voswinkel att det finns en skillnad mellan "värdesättning" och "beundran". Om man värdesätter någon så gör man det utifrån exempelvis hans långvariga insatser på arbetsplatsen, man värdesätts för sitt engagemang och självuppoftande arbete. Vid beundran är det något som kopplas till en individs specifika prestationer. Man kan också hysa en beundran för framgångar som någon visar. Samtidigt har beundran ofta en flyktighet över sig, den kan försvinna lika snabbt som den har uppkommit (ibid:45-46). Voswinkel beskriver alltså hur dessa begrepp skiljer sig och förhåller sig till varandra. Beroende på socialt sammanhang och situation ser erkännandet, eller icke-erkännandet, annorlunda ut.

Nedan är en översiktsfigur över Voswinkels olika former av erkännande, icke-erkännande och missaktning, och vad dessa olika typer av erkännande-former leder till (Heidegren, 2009:46).

Erkännande	Respekt	Uppskattning, värdesättning/beundran
Icke-erkännande	Negligering	Likgiltighet
Missaktning	Förakt	Nedvärdering, stigmatisering

4 Metod

För att få tillgång till arbetssökande ungdomar valde vi att kontakta ett arbetsmarknadsprojekt, som vi i denna uppsats valt att kalla Arbetsmarknadsprojektet (AMP), vilket är verksamt i södra Sverige. Projektet vänder sig till unga mellan 16-24 år och som saknar sysselsättning i form av arbete eller studier. Målet med projektet är att hjälpa ungdomar att lättare komma ut i arbete eller studier genom ett program som utgår från den enskilda ungdomens behov och förutsättningar. AMP:s målgrupp är ungdomar mellan 16-24 år, och det blir därmed en naturlig avgränsning för vår forskning.

4.1 Metodemässiga överväganden

Från början tänkte vi att vi skulle utgå från en induktiv ansats genom att vi utifrån vårt material skulle kunna beskriva resultatet utan en direkt koppling till en viss teori (Bryman, 2011:26). Vi fick dock ganska tidigt under arbetets gång idéer om olika teorier. Efter att ha fått en inblick i tidigare forskning och allt eftersom vi fick fler tankar om vad vi ville undersöka, landade vi i Baumans teori om individualiseringen. Vi hade alltså ganska tidigt en tanke om att individualiseringen hade en påverkan på de unga ser på sin situation som arbetslösa. Samtidigt var vi öppna i att landa i en annan teori. En deduktiv ansats brukar enligt Bryman (2011:27) följa en tydlig och logisk ordningsföljd, men synen på forskarens syn på teori eller tidigare forskning kan ändras i takt med insamlingen av empiri eller under analysens gång. Så har det varit för oss under uppsatsens gång då vi aldrig har uteslutit eventuella teori-ändringar. Man kan därför säga att vi har rört oss mellan en induktiv och deduktiv ansats.

Vi har arbetat utifrån en kvalitativ ansats då vi ansett att detta bäst hjälpt oss att nå vårt syfte och det vi velat undersöka. Vi ville *förstå* de arbetslösa ungdomarnas *upplevelser* (Bryman, 2011:341). Bryman skriver om hur Bryman & Burgees förklarar kvalitativ forskning, och menar att det inte handlar om att samla in kvantitativ data och siffror som kvantitativ forskning oftast utgår ifrån. Kvalitativ forskning fokuserar snarare på händelser, känslor, tankar och upplevelser (Ahrne & Svensson, 2011:12) vilket är det vi har velat utgå ifrån i vår forskning. En kvalitativ ansats innebär också en större flexibilitet och anpassningsförmåga till vad som sker under själva forskningsprocessen, eftersom avståndet mellan det man vill studera och de man intervjuar blir mindre än om man förslagsvis gör en textanalys, då vi personligen möter de personer vi vill skriva om. Det har också skapat en möjlighet för oss att

anpassa våra frågor och i vilken ordning vi ställt dem beroende på situationen vi befunnit oss i (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:40).

För att kunna förstå det som ungdomarna beskriver och upplever har vi använt oss av intervjuer. Intervjuer kan vara ett sätt att samla kunskap om rådande sociala förhållanden (ibid:36). Således, genom att använda oss av intervjuer har vi fått möjlighet att insamla kunskap om ungdomarnas upplevelser och känslor om sin situation gällande arbetslöshet, hur deras mående påverkas och deras deltagande i AMP. Eftersom det fanns vissa teman vi var intresserade av när det kommer till ungdomarnas situation, men där vi ändå har velat skapa utrymme för dem att utforma svaren på sitt eget sätt, har vi använt oss av semistrukturerade intervjuer (Bryman, 2011:415). Vi utformade en intervjuguide med olika teman och frågor. Den semistrukturerade intervjuens utformning tillät oss att ställa frågor utanför guiden (ibid.).

Då det är ungdomarnas upplevelser vi vill förstå har vi varit öppna och flexibla vad gäller frågor och ordning på frågor, vilket en semistrukturerad intervju har varit bäst lämpad för. Genom att inte vara bunden till specifika frågor i en viss ordning har vi kunnat erhålla en bredare nyans med fler dimensioner av situationen än vad en mer strukturerad intervju möjligtvis resulterar i (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:40). Detta skapade förhoppningsvis också utrymme för ungdomarna själva att ta upp tankar och funderingar kring de teman som undersökningen syftat på.

4.2 Metodens förtjänster och brister

Den största fördelen med metoden kan ses som tidigare nämnts i flexibiliteten då den semistrukturerade intervjun skapar stort utrymme för ungdomen att utforma svaren på sitt eget sätt, och där vi har fått möjlighet att ställa följdfrågor eller be ungdomen att utveckla ett svar (Bryman, 2011:415). En semistrukturerad intervju har även varit till fördel på många sätt då vi fått möjlighet att på kort tid ta del av ungdomarnas reflektioner ur deras synvinkel. Genom intervjun har ungdomarna själva kunnat berätta om sina erfarenheter och upplevelser. Den semistrukturerade intervjun har gjort att vi har kunnat utföra vår forskning med ett förhållandevis tydligt fokus, då vi har haft en intervjuguide att luta oss mot med ett visst tema och område (Bryman, 2011:416). Vi har inte velat undersöka ungdomarnas livssituation generellt, utan deras upplevelser av sin arbetslöshet och sitt deltagande i AMP. Genom att använda oss av semistrukturerade intervjuer med ett fokus på arbetslöshet, har vi förhoppningsvis uppnått detta.

En brist med metoden kan ses i att det finns en risk att uttolkningen inte stämmer överens med det som ungdomen menat, det vill säga, att vi har tolkat det på ett sätt som inte överensstämmer med ungdomens utsaga (Bryman, 2011:56). Viktigt är att vara medveten om att en intervju är ett resultat av ett samtal som skett i en specifik kontext. Det som sägs har kunnat påverkas av till exempel vilken plats intervjun ägt rum i, och/eller under vilket tillfälle (ibid:57). Intervjuerna ägde rum i AMP:s lokaler, men vi upplevde att respondenterna talade öppet och fritt med oss. En annan aspekt som vi har haft i åtanke är att de frågor som vi ställt är baserade på det vi huvudsakligen velat undersöka, vilken kan ha resulterat i att vi har missat vissa perspektiv som skulle kunnat ge en bredare förståelse för ungdomarnas situation. Men genom att formulera intervjuguidens frågor så gott vi kunnat efter målgruppen, samt noga övervägt hur och när vi ställt dem under intervjun, hoppas vi att det har skapat en tillåtande miljö där ungdomarna känt sig bekväma att komma med egna tankar.

4.3 Urval och genomförande av intervjuer

Vi har använt oss dels av ett målstyrt urval och dels av ett bekvämlighetsurval. Ett målstyrt urval används huvudsakligen när de individer man vill fokusera på, det vill säga de som blir urvalet, har en direkt koppling till forskningsfrågorna och syftet (Bryman, 2011:350). I vårt fall har det handlat om ungdomar (urvalet) som deltar i AMP, och hur de upplever sin situation (syfte). Det målstyrda urvalet har gjort att vi på ett strategiskt sätt kunnat nå de individer som varit relevanta för de forskningsfrågor vi velat besvara (ibid:392) och det har gjort målgruppen relevant för den sociala företeelse vi velat undersöka (ibid:394).

För att komma i kontakt med ungdomar vi velat intervjua, kontaktade vi AMP för ett möte, där vi presenterade vår uppsatsidé samt berättade varför vi vill prata med ungdomarna som deltar i deras projekt. Vår önskan var att AMP kunde undersöka om det fanns några ungdomar som var intresserade av att delta i en intervju. Vi använde oss här av så kallat bekvämlighetsurval (Bryman, 2011:433), eftersom det kändes svårt för oss att få tillgång till information om vilka ungdomar som var inskrivna på AMP. För att nå dessa ungdomar fick vi kontakt med en medarbetare på AMP som hjälpte oss att hitta ungdomar som ville ställa upp på intervju. AMP återkom sedan med namn på ungdomar som vi kunde kontakta. Vi kontaktade sedan dessa ungdomar via telefon och mail. Vi mailade sedan ett informationsbrev till samtliga ungdomar som valt att ställa upp på en intervju. Eftersom ungdomarna inte valdes ut fullständigt slumpmässigt, är vi medvetna om att det har kunnat påverka det resultat

vi har fått fram, eftersom de kanske valdes ut baserat på de som AMP ansett har "lyckats bra" i projektet eller som generellt ställt sig positiva till AMP. Men vår uppfattning var att respondenterna kunde tala fritt och ärligt, och vi tror därför inte att resultatet har blivit påverkat. Ytterligare något som kan ha påverkat vårt resultat är att tre av deltagarna som vi intervjuade var inskrivna på studiespåret på AMP, vilket innebar att de huvudsakligen fokuserade på studier, bland annat för att kunna komma in på en specifik utbildning. Detta innebar dock att de fortfarande var inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen och de var fortfarande tvungna att söka ett visst antal jobb i månaden för att erhålla aktivitetsersättning. Vi anser därför att intervjuaterialet vi fick av dessa ungdomar var relevanta för vår studie.

Sammanlagt intervjuade vi sex stycken ungdomar individuellt under april 2017. Den som varit arbetslös längst hade varit det i 1,5 år, medan de övriga fem varit arbetslösa mellan 5-8 månader. Vi delade upp intervjuerna så att vi gjorde lika många var, och vi pratade med dem enskilt. Vi valde att intervju dem individuellt, med bara en intervjuare istället för att vi båda två var med, för att vi ansåg att vissa frågor kunde uppfattas som personliga, och vi tänkte därför att det skulle vara lättare för dem att tala fritt om de blev intervjuade enskilt. Ungdomarnas ålder varierade mellan 20-24 år. Intervjuerna tog mellan cirka 20-60 minuter beroende på hur mycket den unga pratade, men genomsnittstiden för intervjuerna låg på 43 minuter. För att värna om deltagarnas anonymitet bytte vi ut samtliga namn på respondenterna till respondent 1 (R:1), respondent 2 (R:2), respondent 3 (R:3) och så vidare. Vi fann det inte relevant att hitta på nya namn på respondenterna då vi inte ville att läsaren skulle påverkas av att veta att en respondent var av ett visst kön.

Det har varit viktigt att tänka på vilken plats intervjun utförts på då vissa miljöer kan väcka vissa känslor och kan göra att ungdomen möjligtvis kommer vilja uttrycka eller presentera sig på ett visst sätt (Bryman, 2011:42). Platsen för intervjuerna skedde i AMP:s lokaler, där en av oss intervjuade en ungdom i taget i ett enskilt rum där vi kunde prata helt ostört. Att intervjuerna har skett i AMP:s lokaler har även varit ur en bekvämlighets-aspekt eftersom vi inte själva har haft tillgång till ett enskilt kontor dit ungdomarna kunnat gå till. Vi har dock fått vara medvetna om att detta har kunnat påverka intervjuerna då ungdomarna kan ha känt sig hindrade från att tala helt fritt om AMP eftersom vi har befunnit oss i deras lokaler. Vår avsikt har dock varit att se till att intervjuerna skett utan att någon utomstående har kunnat höra vad som sagts i samtalet. Ett alternativ skulle ha varit att ha intervjuerna på en offentlig

plats (t.ex. på ett café), men då finns det en risk att det blir bullriga störningar under inspelningen (ibid:45), men även att ämnet är känsligt och därmed inte något man vill diskutera om det finns risk för att andra kan höra vad som sägs.

Empirisk mättnad kan sägas uppnå när vi som forskare upplever att liknande svarsmönster förekommer i intervjuerna. Detta ansåg vi ha uppnått vid den sjätte intervjun då vi då uppmärksammade att vi fått liknande svar från majoriteten av respondenterna (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:44).

4.4 Metodens tillförlitlighet: Reliabilitet och validitet

Att uppnå extern reliabilitet, att vår forskning kan upprepas och visa liknande resultat, kan vara svårt i en kvalitativ studie då sociala företeelser ständigt är föränderliga beroende på tid och kontext (Bryman, 2011:369). Vi är medvetna om att detta även gäller i vår studie eftersom vi har intervjuat olika individer vid en specifik tid och plats, vilket betyder att vi har tolkat intervjumaterialet utifrån vår roll som forskare och socionomstuderande. Vår forskning har även utgått endast utifrån *ett* arbetsmarknadsprojekt. Det innebär att andra forskare antagligen skulle tolka utifrån en annan kontext. Skulle undersökningen göras om kommer intervjupersonerna antagligen även vara andra individer, så materialet torde då skilja sig även av den anledningen. Dock, genom att ha en tydlig beskrivning av vår metod, förtydligas tillvägagångssättet av vår forskning, vilket skulle underlätta för eventuella forskare om de skulle upprepa vår undersökning (ibid:352). Intern reliabilitet har vi som forskare strävat efter att uppnå genom att vi har haft en ständigt pågående dialog om vad som har skett under arbetets gång, samt att vi har haft en tydlig överenskommelse över hur vi ska ha gått till väga för tolka vårt material (ibid.).

4.5 Metodens tillförlitlighet: Trovärdighet och äkthet

För att uppnå trovärdighet och äkthet har det varit viktigt att vi tydligt redogjort för vår forskningsprocess, till exempel hur vi har resonerat kring metodval och hur vi har utfört studien. Att uppnå trovärdighet kan vara att visa eventuella brister och svagheter i materialet, och vi har då varit ärliga med vad resultatet blivit, oavsett vad det har visat (Svensson & Ahrne, 2011:27). Vi har också fått vara medvetna om att vi som forskare har vår egen förförståelse om vad arbetslöshet är genom vår kultur, genom den tid vi lever i, genom våra studier och genom det allmänna tankesättet i vårt samhälle. Detta präglar det sociala arbetets

utformning, men även hur forskningen bedrivs. Detta kan i sin tur ha påverkat vår position gentemot studien (Kalman, 2013:71).

4.6 Bearbetning av det empiriska materialet

Vi transkriberade ordagrant de intervjuer vi gjorde inom loppet av en vecka efter att intervjuerna skett. Redan här påbörjade vi vår analysprocess då vi studerade materialet noggrant och försökte lära känna vårt material (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:54). Vi läste igenom materialet flera gånger, först en gång på egen hand, och sedan ytterligare tre gånger tillsammans. När vi sedan sorterade materialet och valde ut relevanta delar, försökte vi göra detta så rättvist och representativt som möjligt (Rennstam & Wästerfors, 2011:202). Vi reducerade empirin dels för att det är omöjligt att återge allt, och dels för att kunna skapa ny och precis kunskap. Detta gjorde vi inte för att kunna stryka vad som inte passade vår tes, utan för att lyfta fram vad som var mest relevant och talande (ibid:209). Vi sammanställde det vi funnit under samma "tak" för att kunna ge dem ett generellt namn/tema (ibid:206). Detta gjorde vi genom att ha våra frågeställningar i bakhuvudet, samtidigt som vi försökte urskilja vad som var centralt i representanternas utsagor. Vi urskiljde alltså de centrala teman (och ur dem subteman) som framkommit i ungdomarnas svar och som kunde kopplas till vårt syfte, teorier och våra frågeställningar (Bryman, 2011:528-529). Detta gjorde vi genom att varje tema vi kunde urskilja fick en egen färg. Ett centralt tema vi fann var *påverkan på måendet* (av arbetslöshet). Under andra genomgången av kodningen kunde vi urskilja subteman under detta tema, vilka var: *Nedstämdhet och bristande motivation, känsla av skam och otillräcklighet, jämförelse och social exkludering*. Ett annat centralt tema var *AMP som gemenskap*. Det sista centrala temat vi fann var *Individualiseringen och dess påverkan på den enskilda individen*, ut detta fann vi subteman: *Eget ansvar, inte vilket jobb som helst samt ambivalens*. Temat *påverkan på måendet* fick till exempel färgen lila och *Individualisering och dess påverkan på den enskilda individen* fick rött, och så vidare. När samtliga teman och subteman blivit kodade och bearbetade, gick vi igenom samtliga intervjuer ännu en gång, för att kontrollera om vi missat något relevant. Efter detta sammanställde vi vad vi funnit mest relevant och lyfte fram detta i vår analysdel. Vi gjorde detta genom att ta in tidigare forskning och teorier, och behandla materialet i relation till dessa (Rennstam & Wästerfors, 2011:209). Utöver detta valdes relevanta citat ut för att styrka det vi kommit fram till. Dessa citat valdes ut i andra genomgången av intervjuerna då vi fann våra teman. Vi valde då ut de citat som

verkade mest talande för temat. Några språkliga ändringar gjordes i vissa citat för att göra dem mer lättförståeliga, till exempel korrigerades grammatiska felsäkringar.

4.7 Etiska överväganden

Ämnet arbetslöshet kan upplevas som både känsligt och som något stigmatiserande, det har alltså funnits flera aspekter att ha i åtanke för oss under utformningen av intervjuguide och hur och när vi ställt våra frågor. Det har varit viktigt för oss att respektera de ungas integritet, samtidigt som vi har velat komma dem nära för att förstå deras upplevelser (Svedmark, 2012:103). Vi har därför försökt visa att vi lyssnar och bekräftar det de velat förmedla, samtidigt som vi har försökt att inte lägga värdering i deras svar eller uttryckligen sagt att vi håller med/inte håller med i det de sagt.

Vid etiska överväganden finns det även praktiska principer/krav som bör följas i så stor mån som möjligt (Bryman, 2011:131-132) vilket vi hade i åtanke under hela intervjuperioden:

Informationskravet: Innan våra respondenter godkände att delta i vår uppsats, delgav vi dem ett informationsbrev där vi berättade om vilka vi är, varför vi kontaktat dem, uppsatsens syfte och vad vi sedan skulle göra med materialet vi fått in.

Samtyckeskravet: Vi påbörjade våra intervjuer först efter att vi fått ett muntligt samtycke från ungdomarna. Vi informerade dem även om att de kunde avbryta sitt deltagande när som helst under studiens gång, eller välja att inte svara på frågor de eventuellt inte kände sig bekväma med.

Konfidentialitetskravet: Deltagarna blev informerade om att de skulle vara helt anonyma under studiens gång och att de uppgifter vi fått ta del av skulle behandlas med konfidentialitet i så stor mån som det har varit möjligt. De personuppgifter som vi har fått ta del av har förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte haft tillgång till det.

Nyttjandekravet: De uppgifter vi har fått ta del av har endast använts för studiens syfte och inget annat.

4.8 Arbetsfördelning

Vi ansåg att det var en fördel att arbeta tillsammans med en uppsats eftersom det möjliggjorde för oss att hela tiden ha någon att diskutera med, dels hur själva arbetet skulle läggas upp men även om hur vi skulle bearbeta vårt material. Samtliga kapitel har vi skrivit gemensamt. Vi började med problemformulering, och gick sedan vidare med tidigare forskning, metod, teori,

analys och slutligen slutdiskussion. De sammanlagt sex intervjuerna delade vi upp lika mellan oss så att vi gjorde tre var. Vi transkriberade sedan de intervjuer som vi själva utfört. Efter transkriberingen satt vi tillsammans och kodade, analyserade och sammanställde vår empiri.

5 Resultat och analys

I detta avsnitt kommer vi att analysera vår empiri utifrån vår tidigare forskning samt teori och teoretiska begrepp. Vi kommer att redogöra för dessa utifrån de centrala teman och subteman vi funnit. Den första huvudrubriken har vi döpt till *påverkan på måendet*, och det i sin tur har fått underrubrikerna *nedstämdhet och bristande motivation, känsla av skam och otillräcklighet* och slutligen *jämförelse och social exkludering*. Här sammanfattar vi de centrala delar som vi fann en koppling till det psykiska måendet hos de unga. Nästa huvudrubrik är *AMP som gemenskap*. Här har vi lyft fram ungdomarnas erfarenhet av arbetsmarknadsprojektet de deltog i. Den sista huvudrubriken har vi döpt till *individualiseringen och dess påverkan på individen* och som följs av underrubrikerna *eget ansvar, inte vilket jobb som helst* och *ambivalens*. Här ville vi belysa individualiseringens möjliga effekter på individen när det kommer till arbetslöshet.

5.1 Påverkan på måendet

I det första avsnittet kommer vi att behandla hur respondenterna resonerade kring sitt mående och hur det påverkades av deras arbetslöshet. Flertalet av respondenterna uttryckte att deras mående blev negativt påverkat av att inte ha ett arbete eller sysselsättning.

5.1.1 Nedstämdhet och bristande motivation

Majoriteten av respondenterna uttryckte någon form av nedstämdhet och/eller bristande motivation. När vi frågade om hur arbetslösheten påverkade deras mående, svarade två respondenter på följande sätt:

Det är inte mycket som påverkar mig, men får man gå lång tid (som arbetslös), så blir man lite så ...deppig. Det blir man ju, deppig. Man vill gärna ha något att göra. (R:4)

Man blir ju lite smått nere för att man kan ju inte göra någonting som alla andra man känner som har jobb. De kan göra någonting. (R:2)

Enligt Bremberg (2013:33) finns en tydlig koppling mellan brist på sysselsättning och negativ påverkan på måendet. Vanliga känslor är ångest, oro och rädsla (SOU 2017:9:78). Även om våra respondenter inte varit arbetslösa en längre period så kunde vi se hos nästan samtliga att de påverkades negativt av att vara arbetslösa. Det kan vara svårt att urskilja till vilken grad man kan koppla det psykiska måendet till den faktiska arbetslösheten, men under intervjuerna kunde vi se att fyra av sex respondenter uttryckte oro, dålig självkänsla, frustration, och en allmän känsla att de befann sig i en situation de inte ville befinna sig i. Detta kan möjligtvis ses som en självklarhet och som vanliga känslor vid arbetslöshet. Det tar dock inte bort vikten av att diskutera problematiken. De känslor respondenterna gav uttryck för kan ses som problem vilket blir som ringar på vattnet: Har inget jobb → känner sig dålig och mindervärdig → tappar självförtroendet → tappar motivationen att fortsätta söka jobb. Detta resonemang kom även Panican och Olsson Kaplan (2013) fram till i sin studie där de undersökte unga vuxnas attityd till arbetsmarknadsetablering; de var ledsna och frustrerade över sin situation, och de unga menade att deras livskvalité skulle förbättras om de fick ett arbete.

Man tappar motivationen efter ha sökt 2000 jobb, då blir man så här, ”Varför ska jag lägga ner tid på detta när jag inte ens får ett mejl tillbaka?” Man blir ju ...man tappar lite motivationen inför allting, och så tänker man det löser sig, till sist kommer jag få ett, om jag verkligen lägger ner krut på ett jobb liksom, så hoppas man ju verkligen på det. Sen tror jag...det är där en själv verkligen hamnar i sin egen väg. (R:1)

Att inte ha ett arbete kan även leda till ett uteblivet erkännande för individen, eftersom ett arbete är så starkt kopplat till att känna erkännande och uppskattning. Enligt Voswinkel, som Heidegren refererar till, leder ett icke-erkännande till en känsla av att bli negligerad, vilket kan resultera i en likgiltighet hos individen (Heidegren, 2009:46). Individen kan då uppleva att det är meningslöst att fortsätta försöka söka. Respondenterna upplever alltså ett icke-erkännande när de söker jobb när de inte får något svar över huvud taget från arbetsgivaren. Detta icke-erkännande berättade även två respondenter om när de beskrev sitt deltagande i andra arbetsmarknadsprojekt, och även på andra arbetsplatser.

Ja man träffas i skokartongs-storlek av ett kontor och ska skriva upp sina CV:n. Det var jättelöjligt. I slutet var det bara att man gick dit, skrev under en lapp och gick hem igen. (R:1)

[...] Så jag märkte hur man inte är speciell nånstans. Och så fort nån anser att det nu har vi inte behov av dig så går de vidare. Jag kände att jag inte blev uppskattad, så det är därför jag aldrig gillade den här branschen. (R:5)

När det kommer till jobbsökandet så uttryckte vidare en av respondenterna att hen sökte jobb bara för att, för att hen skulle ha en rapport att lämna in till Arbetsförmedlingen, för att i sin tur kunna få aktivitetsersättning. Individens hyser inga större hopp om att faktiskt få det sökta jobbet, men hen inser samtidigt att hen har tappat motivationen, vilket blir ett stort hinder.

5.1.2 Känsla av skam och otillräcklighet

En av respondenterna uttryckte en känsla av skam när det kom till att söka arbete, eftersom hen var rädd att hens tidigare brist på arbetslivserfarenhet skulle få potentiella arbetsgivare att skratta åt hen för att hen ens sökt jobbet. Respondenten preciserade inte vilka typer av jobb detta gällde, utan pratade mer i generella termer när det kom till att söka jobb.

Innan tänkte jag att jag skulle söka dem (jobben), men nu har det varit att det hindrar lite, för man tänker: [...] Man tänker att ska de sitta och skratta åt mig för att jag söker in här som inte har någon erfarenhet alls? [...] Nä, så att det hindrar en lite där, jag söker inte så mycket till dem jobben alls längre för jag tycker att det känns meningslöst. (R:2)

En annan respondent uttryckte också skam över att över huvud taget vara arbetslös. Som nämnts i kapitlet kunskapsläge och tidigare forskning så upplever många arbetslösheten som ett personligt misslyckande och ett stigma (Virtanen, Hammarström & Janlert, 2016:4). Respondenten nedan uttryckte detta både vad gällde själva arbetslösheten, men även över faktumet att hen var beroende av ekonomisk hjälp från myndigheter.

Det är pinsamt. Jag har varit det (arbetslös) i så många år. Och den personligheten jag har, egentligen är det tvärtemot... Jag tycker inte om att bara sitta hemma, jag tycker inte om att glida, jag tycker inte om att få pengar från till exempel en myndighet när jag är fullt fungerande som människa, alltså jag kan jobba. Det är inte så att jag inte kan jobba. (R:3)

Att uttrycka att man inte vågar söka ett jobb på grund av rädslan att bli skrattad åt, kan kopplas till det Bauman menar om att individen utgår från att det är hen det är fel på. De som är osäkra på sina karriärmöjligheter utgår från att det är de själva som inte presterat tillräckligt

bra på tidigare intervjuer, att de inte är tillräckligt bra på att påverka människor eller att de inte har uttryckt sig som förväntat. Enligt Bauman blir detta internaliserat i individen (Bauman 2001:61-62). Även om respondenten i detta fall personligen inte erfarit att en arbetsgivare faktiskt har skrattat åt hen, så uttryckte hen ändå att känslan fanns där. Denna känsla tar över, och gör att individen inte ens tar steget att söka jobbet. Anna Angelin (2009:173-175) menar att den sociala ställningen individen har i relation till andra, både välfärdsaktörer och andra i sin närhet, påverkar individen. Vid ofrivillig sysslolöshet kan individen uppleva en skam och känslan av att bli socialt nedvärderad.

5.1.3 Jämförelse och social exkludering

Angelin menar att det är vanligt att jämföra sig med sina jämnåriga som har lyckats skaffa sig ett arbete, vilket spär på känslan ytterligare att vara misslyckad (ibid:227). Detta var något som en av respondenterna beskrev.

[...] ...sen så är det bland vänner som har varit ganska arbetslösa, nu har alla fått jobb. Så man känner sig lite så här ”oj, nu kom livet ikapp en”. Men jag har alltid varit den ...jag studerar, jag försöker söka jobb, jag har varit den aktiva. Nu fixar alla andra jobb för att dom har kontakter, jag sitter här och bara “va fan”. (R:1)

Om man mår bra och har ett arbete, så kanske man inte jämför sig med andra lika mycket då det helt enkelt inte finns anledning att göra det. Men i deras nuvarande situation blir kontrasterna mer tydliga mellan att vara arbetslös och att inte vara det: De unga befinner sig på ett viss plats, utan arbete, samtidigt som de ser på sina vänner som har arbete, detta kan göra att de upplever en känsla av “Varför har de jobb och inte jag?” Även om problemen kanske handlar om något som står utanför deras kontroll, såsom jobbkontakter eller utbildning, så blir jämförelsen personlig för den arbetslösa.

Angelin skriver även att ett arbete är en förutsättning för att känna sig socialt inkluderad (Angelin 2009:51-52) och flera av respondenterna berättade hur tråkigt de upplevde sin vardag.

Tråkigt, på många nivåer. Det är tråkigt att bara vara hemma, det är tråkigt att inte ha pengar, det är tråkigt att känna att man inte har ett syfte. (R:1)

Många av respondenterna beskrev bristen på pengar som en stor källa till denna utanförskap. Bristen på pengar gjorde att individen inte kunde delta i en social gemenskap i samma utsträckning som de som hade arbete, något som flertalet av deras kamrater hade. En av respondenterna uttryckte även att kamraternas rutiner var annorlunda jämfört med hens och hur det i sig påverkade hen. Kamraterna var tvungna att gå hem vid niotiden eftersom de skulle upp tidigt till sina arbeten nästa dag, medan hen ofta var vaken fram till klockan två på natten. En annan respondent berättade hur hen inte längre ville umgås med sina vänner eftersom allting kostar. När hen väl gick ut för att exempelvis äta middag med kompisar, fick hen ångest av att ha spenderat så mycket pengar.

Samtidigt är deltagarna i arbetsmarknadsprojektet inte helt utan sysselsättning då de är inskrivna på heltid på AMP. AMP kan därmed agera motvikt till den sociala exkluderingen: Där har de ett sammanhang att gå till. En respondent uttryckte till exempel att hen funnit gemenskap och hittat vänner på AMP. Det är alltså möjligt att risken för social exkludering inte blir lika stor för den grupp ungdomar som vi pratade med. På det sättet kan AMP ses som ett slags skyddsnet mot riskfaktorerna för social exkludering.

5.2 AMP som gemenskap

Samtidigt som respondenterna uttryckte att de mår dåligt av att befinna sig i arbetslöshet, så berättade samtliga att de trivdes på AMP, projektet gav dem hopp, motivation och stöd och det gav dem något att göra på dagarna. Å ena sidan upplever de alltså ett icke-erkännande i och med arbetslösheten, men å andra sidan får de ett erkännande från AMP. De beskriver att de blir sedda av personalen på AMP, de blir lyssnade på och de beskriver att personalen peppar och stöttar dem.

Jag fått jättemycket stöd från min handläggare, jag har lärt mig att jag ska fortsätta kämpa, att det kommer gå bra. Hon sa att det kommer gå bra på alla mina prov. [...] Jag har lärt mig att var lite mer positiv när det kommer till saker som jag är lite nervös inför. (R:5)

Det vi fann efter att ha intervjuat samtliga respondenter var således att de fann AMP som meningsfullt. Detta talar emot vad Anna Angelin (2009:155-157) skrev i sin avhandling. Där intervjuade hon långtidsarbetslösa unga som deltog i kommuners arbetsmarknadsinsatser, och

hon fann att deltagarna överlag tyckte att det var meningslöst. En av aktiviteterna var praktik vilket deltagarna upplevde som utnyttjande av arbetskraft. Samtidigt visar annan forskning vi tagit del av att arbetsmarknadsprogram för unga hade potential att minska psykisk ohälsa både på kort och lång sikt (Strandh et al. 2015:7).

Här är det jätteroligt för man vet att man får hjälp, man blir alltid uppmuntrad och man känner sig duktig här. Man känner sig liksom inte nerklankad på något sätt för att man är arbetssökande. (R:2)

Till skillnad från Angelins fynd så observerade vi att samtliga respondenter trivdes väldigt bra på AMP och att de kände att det var meningsfullt. De respondenter som Angelin intervjuade var förvisso långtidsarbetssökande, och våra respondenter har inte varit arbetslösa lika länge, vilket kan påverka hur positiva de ställer sig till AMP. Men vi tror ändå att det spelar roll vilken typ av aktiveringsinsats det är. Aktiveringsinsatser behöver möjligtvis inte uppfattas som meningslösa om de utgår från individens önskemål och förutsättningar. Resultatet kan var att aktiviteter som är anpassade efter individens behov fungerar bättre än andra. AMP anpassar aktiveringsinsatser efter varje enskild ungdom, och de unga bestämmer i princip hur deras deltagande på AMP ska se ut. På detta sättet får den unga ett erkännande i form av att AMP lyssnar på vad den unga själv vill, och fullföljer dennes önskemål. Vad samtliga respondenter gillade med AMP var att de kände sig sedda. De unga förklarade att det är många som söker Arbetsförmedlingens jobb, men där försvinner man i mängden. I ett samhälle där man lätt blir anonym och inte blir sedd, var AMP motsatsen. En respondent uttryckte detta på följande sätt:

[...] De ser dig, det är inte bara... Du är inte bara en sålla av människor som försvinner i bakgrunden, utan de ser dig som individ och lägger mer press på dig som individ. Vilket jag tycker är jättepositivt. För att man behöver det.

(R:1)

5.3 Individualiseringen och dess påverkan på den enskilde individen

I denna del kommer vi att redogöra för det vi kunnat urskilja från ungdomarnas svar som kan kopplas till individualiseringen och hur det i sin tur kan ha en påverkan på den unga.

5.3.1 Eget ansvar

Det vi har kunnat urskilja under intervjuerna är att de unga lägger det huvudsakliga ansvaret för arbetslösheten på sig själva. Detta tycktes vara genomgående för samtliga av respondenterna. Några exempel på detta ses i följande citat:

Man hade kunnat var mer aktiv, man hade kunnat söka jobben lite bättre. Just bara vara lite mer effektiv. (R:1)

Alltså, CV:t, att det inte är så bra. Kanske att jag inte riktigt vet hur jag ska vara. (R:3)

Som tidigare nämnts under avsnittet teori, menar Zygmunt Bauman att vi idag gått från ett kollektivt samhälle till ett individualiserat samhälle (Bauman, 2001:16-17). I det samhälle som omgärdas av en stor mängd val och stor frihet, blir pressen större på individen att ta ansvar för sina val, men också för dess konsekvenser. Detta berör även ansvaret för individens välfärd (ibid:176). Att ansvaret för individens livssituation läggs på individen själv kan tyckas vara självklart, men om vi utgår från det Bauman säger, och det vi fått fram under våra intervjuer, så uttryckte majoriteten av respondenterna att de själva var ansvariga för sin arbetslöshet, och angav olika personliga egenskaper eller personliga omständigheter som skäl för sin situation. En respondent beskrev också egenskaper som hen trodde att arbetsgivare ville att man skulle ha, något hen påpekade att hen inte hade själv:

Ja, vara positiv, god, glad. Sådan som utstrålar. (R:4)

Enligt Bauman är arbetslösheten ett strukturellt problem eftersom det helt enkelt inte finns tillräckligt med arbeten för alla (Bauman, 2001:189-190). Bauman menar dock att problematiken har individualiserats, det blir individen som beskylls för sin arbetslöshet. Detta resulterar i att individen ser det som sitt eget fel vid avsaknad av arbete (ibid:61-62). Citaten tydliggör hur individen utgår från sig själv och ser sig själv som ansvarig. De pratar inte uttryckligen om avsaknaden av jobb för unga eller ofördelaktiga samhällsstrukturer, samtidigt som de nämner faktorer såsom brist på erfarenhet, kontakter och hög konkurrens om jobb som möjliga förklaringar till varför de saknar jobb. Detta kan tolkas som att ungdomarnas ändå är medvetna om att vissa strukturella omständigheter påverkar deras situation, vilket kan ses som en dubbelhet till det de uttrycker. Dels så anklagar de sig själva, men samtidigt ger de

uttryck för de omständigheter runt omkring dem som försvårande. På ett sätt förstår alltså de unga att dessa omständigheter spelar roll, men för de själva är det svårt att hantera omständigheterna. Strukturerna går inte att förändra, och det man har kvar är makten över sin egen situation. Detta går i linje med vad Angelin skriver om i sin avhandling, hur unga främst anklagar sig själva, trots deras medvetenhet om strukturella hinder (Angelin, 2009:227). Denna medvetenhet beskrev några av respondenterna på följande sätt:

Har du kontakter så kan du ju få ett jobb. Det är verkligen så det är sagt liksom. (R:1)

[...] Det finns ungdomar som har turen på sin sida, dom kan söka, och så ringer det i telefonen. Men sen finns det dem som jag, alltså jag söker och söker [...] Jag tror aldrig att jag fått ett svar eller så...[...] Och får du ett jobb så är det via att du känner någon, att någon känner någon på den arbetsplatsen. [...] "Jaha, men vad ska jag göra?" Jag känner inte så många. (R:3)

5.3.2 Inte vilket jobb som helst

Även om samtliga respondenter uttryckte att de ville ha ett jobb, berättade fyra av dem att de tackat nej till vissa jobb de blivit erbjudna, då det handlade om att de helt enkelt skulle tycka de var tråkiga eller för påfrestande. Som exempel nämndes yrken som telefonförsäljare, vårdbiträde och restaurangbiträde. Alla valmöjligheter individen ställs inför idag kan resultera i idén om att man "kan bli vad som helst, bara man kämpar tillräckligt". Detta skulle kunna vara en anledning till varför flera av våra respondenter tackat nej till jobberbjudanden och möjligtvis skulle detta kunna ses som en konsekvens av individualiseringens påverkan.

Det finns ju jobb om du vill ta vilket jobb som helst. Jag hade säkert kunnat få ett telefonförsäljarjobb, jag har varit inne på det spåret tidigare och hatade mig själv. För att man mår inte bra av att sitta där i timmar ut och timmar in och försöka sälja. [...] Man vill gärna ha ett jobb man trivs med, men samtidigt så måste man ju få pengar, så det är en liten balansgång där i mellan. Min största mardröm är att hamna någonstans där man inte trivs. (R:1)

Samtidigt kan dessa tankar ses som ett sätt för dem att uttrycka att de vill jobba med något de mår bra av. Bauman menar att arbetsmarknadens framtid är oviss (Bauman, 2001:87), så kanske är det inte konstigt att individen strävar efter ett arbete som hen känner sig trygg och tillfreds med. Att sträva efter ett sådant yrke är något som individen upplever att hen har en viss kontroll över, genom att till exempel tacka nej till ett arbete hen inte vill ha. Om individen inte vet säkert hur hen ska navigera sig fram på arbetsmarknaden, blir en strävan efter ett önskvärt yrke ett sätt att hantera ovissheten.

Jag vill ha en inkomst och jobba men jag vill också gå till mitt jobb och tycka att det här är roligt. Inte bara för att det handlar om pengar i min ficka. [...]
Det tar emot varje gång man ska gå och lägga sig, det tar emot varje gång man ska gå upp. Och sen till slut så presterar man inte bra heller för man bryr sig inte.[...] Men ett jobb man tycker om, där vill man prestera bra för att man tycker om det. [...] (R:3)

En annan respondent berättade för oss att hen sagt upp sig från ett välbetalt jobb på grund av att han inte kände sig uppskattad, respekterad, sedd eller önskad på arbetsplatsen. Hen uttryckte även att hens arbetsuppgifter inte var meningsfulla och inte gjorde någon skillnad i samhället. Istället fokuserade hen nu på att plugga upp sina betyg för att komma in på lärarprogrammet på universitetet, eftersom detta yrke var något hen ansåg som meningsfullt, att det skulle vara glädjande att få lära ut till elever, och att man då är en faktiskt hjälp för någon.

Det handlar inte bara om jobbet och att de vill ha lärare, men det handlar också om att jag kommer må bra av det här. (R:5)

Det handlar alltså om att få ett arbete som man mår bra av och som man finner meningsfullt. Och möjligt är det så att de respondenter vi intervjuat känner att det är möjligt att nå dit, även om det innebär att man tackar nej till andra jobb på vägen. Respondenten ovan menade att hen kände sig osedd på den tidigare arbetsplatsen och valde därför att sluta. Om jobbet istället upplevs som meningsfullt får individen ett erkännande, antingen om det är från omgivningen eller från sig själv. Ett erkännande blir starkt kopplat till vår identitet och självbild, och ett uteblivet erkännande gör att individen känner sig nedvärderad, vilket får negativa konsekvenser för individen (Heidegren, 2009:21-22).

Vidare måste individen själv veta sina begränsningar eftersom ingen annan gör det för dem. Riskerar de att exempelvis bli utbrända är det de själva som blir klandrade, och kanske inte arbetsgivaren. Tackar de nej till ett jobb, är det de själva som får ta konsekvenserna.

Samtidigt har vi tagit i beaktning att de respondenter vi intervjuat är i en position där de faktiskt kan säga nej till ett jobb, något som inte alla som befinner sig utanför arbetsmarknaden har möjlighet att göra. Respondenterna riskerade till exempel inte att bli bostadslösa om de sa nej till ett jobb, utan de hade ett yttersta skyddsnät då vissa exempelvis bodde hemma. Att neka ett jobb gäller dock enbart de jobb som AMP erbjuder, de får alltså inte säga nej till arbeten som Arbetsförmedlingen erbjuder. Men, omständigheter runtomkring individen spelar ändå roll när det kommer till att kunna tacka nej till ett jobb, och de unga vi intervjuade hade ett skyddsnät att falla tillbaka på.

5.3.3 Ambivalens

Många av de unga uttryckte en svårighet att veta vad nästa steg för dem var när det kom till framtida jobb och/eller studier. De uttryckte en osäkerhet kring den mängd val de ställts inför. Bauman menar att vi ofta anklagar unga för att vara lata och själviska, att de inte kan bestämma sig för något eller att de inte planerar långsiktigt. Bauman menar dock att detta är en rationell reaktion i den tid vi lever idag då framtiden snarare känns som ett hot än en trygghet (Bauman, 2001:68). Bauman skriver också att man idag är överflödig och utbytbar i arbetslivet (ibid:67). Enligt Bauman ställs individen i dagens samhälle inför en oändlig mängd val, men man måste välja någonting. Det går inte att inte välja (ibid:16). Därför torde pressen att välja rätt bli ännu större, för tar man inget beslut, så är det också ett beslut med konsekvenser. Fyra av respondenterna uttryckte att tyckte det var bra att det fanns många val. Det var inte valen i sig som det var fel på, utan problemet låg i att det inte fanns stöd eller vägledning för dem att göra valen.

Jag tycker det är bra att det finns många val, sen så tycker jag det är väldigt viktigt att man lär ungdomar ”så här många val får ni.” [...] Nu ska ni välja inriktning på gymnasiet”, och man har ingen aning vad man gör i livet. [...] Nu ska ni göra livsbeslut, jag tycker det är... Det är ett system som är gjort väldigt mycket för att man ska kunna vara efterklok. (R:1)

Alla dessa valmöjligheter kan resultera i en ambivalens hos individen. Vet man inte vad som kommer att hända, kan man inte förutse resultaten av ens handlingar. Bauman menar att denna ambivalens idag tenderar att ses som ett personligt problem, och något som man får hantera ensam. Det anses alltså inte vara ett strukturellt problem som individen drabbats av, utan något som individen själv ska handskas med (Bauman 2001:76).

Det många av respondenterna sa väldigt tydligt var att de efterfrågade mycket mer stöd och vägledning under viktiga beslut, såsom val av gymnasieprogram. Till exempel sa en respondent att bättre stöd och mer information i högstadiet om de olika gymnasieprogrammen, hade varit till stor hjälp.

Jag tycker att det redan i grundskolan ska förklaras mer om vad gymnasiet är, mycket mer än vad det är idag. Vad det finns för möjligheter och vad det finns för val. Och gärna gå in på djupet. (R:4)

Det kan tolkas som att ambivalensen som uppstår ur alla val, är något som är väldigt svårt för individen att hantera själv, och mer stöd behövs. Den unga i citaten ovan ville till exempel ha mer grundläggande information för att lättare kunna navigera bland alla val som de måste ta ställning till.

6 Slutdiskussion

Nedan kommer vi att börja med en kort sammanfattning av våra resultat och koppla dessa till vårt syfte och våra frågeställningar. Vår första frågeställning handlade om hur de unga tänkte kring orsakerna till varför de saknade arbete. Vi kunde se att de unga uttryckte en viss medvetenhet att det finns strukturella anledningar som påverkar deras möjligheter att få arbete. Dock ansåg de att den primära anledningen till att de var arbetslösa var på grund av de själva. Det kunde handla om brist på arbetslivserfarenhet, oförmåga att skapa ett gott intryck under arbetsintervjuer eller brist på motivation. Till följd av sin situation så uttryckte majoriteten av respondenterna att deras psykiska mående hade påverkats negativt, vilket kan kopplas till vår andra frågeställning; hur de ungas psykiska mående påverkas av arbetslösheten. De uttryckte ett visst utanförskap på grund av brist på pengar och social inkludering som ett arbete kan erhålla. De uttryckte också känslor av skam och tristess av att vara arbetslösa, och att de befann sig i en situation de inte ville vara i. De unga uttryckte dock inte att de upplevde krav från exempelvis myndigheter eller människor i deras omgivning, utan det var snarare en ambivalens till alla valmöjligheter som påverkade dem mest, vilket möjligtvis besvarar vår tredje frågeställning som tar upp om de unga upplever krav på dem som arbetslösa. Vår fjärde och sista frågeställning tog upp hur de unga upplevde sitt deltagande i ett arbetsmarknadsprojekt, och vi kunde se att samtliga respondenter uttryckte att deras deltagande i AMP varit en stor hjälp för dem; de blev där sedda, förstådda och stöttade.

Det har varit intressant att se hur positivt de unga upplever att ett individanpassat projekt som AMP är. De unga gav samtidigt uttryck för att Arbetsförmedlingen misslyckats med att se dem som individer, utan där "försvann dem" in i mängden av alla andra arbetslösa. AMP kan därmed ses som en trygghet i en otrygg "värld", då projektet ger dem en plats att tillfälligt vara på. På AMP kan de fylla sin vardag med något mer meningsfullt än vad de hade kunnat göra om de bara gick hemma. De upplever gemenskap och de får erkännande i form av till exempel uppmuntran, stöd och bekräftelse. Men här kan ändå en paradox urskiljas: Å ena sidan pratar de unga om AMP som bra, å andra sidan kan AMP ses som ett resultat av individualiseringen. AMP bygger på idén att den unga ska stå för sina egna beslut. Det är de som måste bestämma om de ska ta ett jobb de blir erbjudna och det är fortfarande de unga som måste stå för alla val. Den unga blir förvisso sedd, men å andra sidan kommer de inte ifrån individualiseringens villkor. Det behöver i sig inte vara något negativt, men det kan ändå sätta mycket press på den unga: Det blir upp till dem att utveckla den kompetens som de

erbjuds ta del av på AMP. Kompetensen ska öka deras anställningsbarhet eller hjälpa dem till vidare studier, men det är de unga som ska välja och hitta rätt på vägen dit. Misslyckas man med det som AMP erbjuder, ett projekt som ger dem alla dessa förutsättningar, vad händer då? Hur mår den unga i så fall?

Då detta är en liten studie med ett begränsat antal deltagare så är vi medvetna om att andra unga kan uppleva arbetslöshet och arbetsmarknadsprojekt på andra sätt. Samtidigt tycker vi att det vi funnit är en liten del kunskap som kan bidra till forskningen om hur arbetslösa unga påverkas av en individualiserad samhällsstruktur. Denna samhällsstruktur kvarstår dock, och frågan är hur man ska förhålla sig till detta i vidare forskning. Världen är idag föränderlig och kan på vissa sätt anses ostabil. Det måste vara särskilt förvirrande för unga. Hur ska de förhålla sig till detta? På ett sätt är det bra att man har många valmöjligheter där man kan omskola sig och byta karriär, idag finns fler möjligheter än någonsin att göra nya val. Men samtidigt verkar det som att detta skapar en otrygghet och ovisshet hos individen. Med en ökad kunskap om individualiseringens mekanismer, kan man förhoppningsvis bättre stötta unga i stora och betydelsefulla beslut.

Även om Zygmunt Bauman stundtals målar upp en dyster bild av hur samhället ser ut, och av en samhällsstruktur som kanske inte alltid är särskilt konstruktiv, så har vi ändå sett att det finns hopp och en styrka hos de unga vi pratat med om deras framtid. Denna tro på sig själv och vilja att bli erkänd och bekräftad för den man är, är något som är värt att tillvarata.

Referenser

- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011) "Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap". I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Angelin, Anna (2009) *Den dubbla vanmaktens logik. En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna*. Diss., Lunds Universitet
- Arbetsförmedlingen (2016). Fler långtidsarbetslösa [<https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Pressrum/Pressmeddelanden/Pressmeddelandeartiklar/Riket/2016-11-11-Fler-langtidsarbetslosa.html>]. Hämtat: 2017-05-12.]
- Bauman, Zygmunt (2001). *Det individualiserade samhället*. Göteborg: Daidalos
- Bremberg, Sven (2013) "Utanförskap och psykisk ohälsa bland unga i de nordiska länderna". I Terje Olsen & Jenny Tägtström (red.): *For det som vokser. Unge, psykisk uhelse og tidlig uførepensjonering i Norden. En antologi*. Stockholm: Nordens Välfärdscenter
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber
- Bäckman, Olof & Franzen, Eva (2007) "Employment and the labour market" *International Journal of social welfare. Social report 2006. The national report on social conditions in Sweden*, 35-65
- Gillberg, Gunnar (2010) *Individualiseringens villkor: Unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande*. Diss., Göteborgs Universitet
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2011) "Intervjuer" I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (2015) "Kvalitativ forskning och kvalitativ analys". I Andreas Fejes & Robert Thornberg (red.): *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber
- Heidegren, Carl-Göran (2009). *Erkännande*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Hollertz, Katarina (2010). *Problemen förgår, lösningarna består: organisering av kommunala insatser för unga arbetslösa med försörjningsproblem*. Diss., Lunds Universitet

Kalman, Hildur (2013) "Kunskap och samhälle". I Hildur Kalman & Veronica Lövgren (red.): *Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups

Nationalencyklopedin (2017) Arbetslöshet

[<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/arbetsloshet>. Hämtat: 2017-05-12.]

Olofsson, Jonas (2006) "Introduktion" I Jonas Olofsson & Maria Zavisic (red.): *Vägar till en öppnare arbetsmarknad*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet

Olofsson, Jonas & Panican, Alexandru (2013) "Unga och utanförskap i Sverige". I Terje Olsen & Jenny Tägtström (red.): *For det som vokser. Unge, psykisk uhelse og tidlig uførepensjonering i Norden. En antologi*. Stockholm: Nordens Välfärdscenter

Panican, Alexandru & Olsson Kaplan, Pernilla (2013) "Hur tänker de? Ungdomars och föräldrars attityder till arbetsmarknadsetablering" *Research Reports in Social Work*, Vol. 2013:3). Lunds Universitet: Socialhögskolan

Rantakeisu, Ulla, Kuusela, Kirsti & Karlsson, Lis Bodil (2013) "Social utsatthet och marginalisering - en introduktion" I Lis Bodil Karlsson, Kirsti Kuusela och Ulla Rantakeisu (red.): *Utsatthet, marginalisering och utanförskap*. Lund: Studentlitteratur

Regeringen (2016) Ungdomsarbetslösheten den lägsta på 13 år.

[<http://www.regeringen.se/artiklar/2016/08/ungdomsarbetslosheten-den-lagsta-pa-13-ar/>. Hämtat: 2017-03-07.]

Rennstam J & Wästerfors (2011) "Att analysera kvalitativt material" I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Sage, Daniel (2015) "*Working for welfare? Modifying the effects of unemployment through active labour market programmes*" Diss., University of Sterling

SFS 2001:453 *Socialtjänstlag*

Soidre, Tiiu (1999) Kön, generation och arbetslöshet. I Anders Gullberg & Martin Börjesson (red.): *Vuxenlivets väntrum. Arbetslöshetens konsekvenser för ungdomars livsvillkor* (ss.85-115). Umeå: Boréa Bokförlag

SOU (2012:80) *Utbildningsanställning*. Betänkande av Utredningen om lärlingsprovanställning

SOU (2017:9). *Det handlar om oss - unga som varken arbetar eller studerar*. Delbetänkande av Samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar

Statistiska Centralbyrån (2016). Arbetslösheten tog fart under finanskrisen.

[<http://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/arbetslosheten/>.

Hämtat: 2017-03-07.]

Strandh, Mattias; Nilsson, Katarina; Nordlund, Madelene & Hammarström, Anne (2015) "Do open youth unemployment and youth programs leave the same mental health scars? - Evidence from a Swedish 27-year cohort study" *BMC Public Health*, vol 15:1151

Svedmark, I. Eva (2012) "Att skydda individen från skada. En forskningsetisk balansakt" I Hildur Kalman & Veronica Lövgren (red.): *Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2011) "Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt" I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Taylor, Charles (1995) "Erkännadets politik" s. 37-74 I Amy Gutmann (red.): *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Övers. Sven-Erik Thorhell & Thomas Lindén. Göteborg: Diadalos

Ulmestig, Rickard (2007) *På gränsen till fattigvård? En studie om arbetsmarknadspolitik och socialbidrag*. Diss., Lunds Universitet

Ulmestig, Rickard (2013) "Individualisering och arbetslösa ungdomar" *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, årg 19, nr 3

Vasile, Valentina & Anghel, Irina (2015) "The Educational Level as a Risk Factor for Youth Exclusion from the Labour Market" *Procedia Economics and Finance*, vol 22:64-

Virtanen, Hammarström & Janlert (2016) "Children of boom and recession and the scars to the mental health - a comparative study on the long term effects of youth unemployment" *International Journal for Equity in Health*, vol 15, p1-6.6p.

Voswinkel, Stephan (2001) *Anerkennung und Reputation: Die Dramaturgie industrieller Beziehungen. Mit einer Fallstudie zum "Bündnis für Arbeit"*. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft

Bilaga 1, intervjuguide (eventuella följdfrågor är skrivna inom parentes)

Generella frågor om bakgrund:

- Hur gammal är du?
- Vad har du för utbildning? (Gått klart gymnasiet, högskola? När tog du studenten? Vilket gymnasieprogram gick du?)
- Vad tänkte du kring ditt val av gymnasielinje? (Hade du tankar om att det skulle ge arbete i framtiden? Var det på grund av ett intresse?)
- Hur länge har du varit arbetsökande?
- Hur gick det till när du fick erbjudandet om att vara med i AMP? Av vem? Hur tänkte du då?
- Vilka försörjningsmedel har du just nu? (Hur tycker du det är att ha ekonomiskt bistånd/a-kassa/aktivitetsersättning?)

Hur det är att vara ung och arbetslös:

- Vad har du för tankar kring hur arbetsmarknadssituationen för ungdomar är just nu? (Om svårt: Varför tror du att det är svårt för ungdomar att få arbete?)
- Upplever du att det finns många jobb eller inte? (Tror du att det är svårare eller lättare att få arbete nu, jämfört med för några år sedan?)
- Vad tror du det beror på att du för närvarande saknar arbete?
- Hur upplever du det att vara arbetsökande?
- Hur påverkar det dig att vara arbetsökande? (Påverkar det dig i din vardag, eller i hur du mår? Hur påverkar det din relation till andra? T.ex. vänner/föräldrar. På vilket sätt?)
- Upplever du att det finns få eller många krav på dig som arbetsökande? (Från personer din omgivning, från AMP från Arbetsförmedlingen, samhället i stort. Kan du ge några exempel på krav eller förväntningar? Hur tänker du kring detta? Hur påverkar det dig? Positivt/negativt)
- Hade du kunnat tänka dig att ta vilket jobb som helst? Finns det något arbete du inte kan tänka dig?
- Vilket typ av arbete hade du helst velat ha? Vad är du intresserad av?
- Vad har du för tankar kring dina möjligheter att få den typen av arbete? Vad tror du krävs för att få det jobbet?
- Vad tycker du har varit det största hindret för dig att komma ut på arbetsmarknaden?

- Om du tänker på den här tiden som du varit arbetslös, vad tycker du har varit mest besvärligt? Och har det funnits några positiva aspekter med att vara arbetslös? Vilka?
- Vill du berätta lite om dina tankar inför framtiden? (Tankar på studier, arbete, annat?)
- Upplever du att det finns få eller många valmöjligheter för unga idag? (T.ex. val av gymnasielinje, högskoleutbildning, val av yrke? Hur tänker du kring detta? Hur påverkar det dig som arbetssökande? Positivt/negativt)

Deltagandet i AMP:

- Hur länge har du deltagit i AMP?
- Är du här helt frivilligt? Eller är det ett krav för att få ersättning (Från AF eller socialtjänst) (Om inte frivilligt, vad tycker du om det?)
- Kan du berätta lite om hur det är att vara med i AMP? Positiva och negativa erfarenheter och tankar.
- Vill du berätta lite om vad du gör på AMP? (För att utveckla: Ge exempel på vad de gör för saker, hur ofta de är där)
- Upplever du att du har lärt dig något specifikt här på AMP, i så fall vad?
- Har deltagandet i AMP påverkat hur du ser på din framtid när det gäller arbete?
- Tror du att AMP hjälper dig att komma in i arbetslivet snabbare?
- Har du varit med i andra arbetsmarknadsprojekt (t.ex Arbetsförmedlingens)? (Om ja, Vilka tankar och erfarenheter har du kring det projektet?)
- Om du skulle beskriva med ett ord hur det är att vara ung och arbetslös idag, vad hade det varit?
- Ett ord som beskriver dina upplevelser av att vara med i AMP?
- Om du fått önska fritt, vad du hade velat ha för stöd/hjälp som ung arbetssökande - vad hade det kunnat vara?
- Har jag glömt att fråga om något som du vill berätta? Någon fråga du tycker jag har missat?

Bilaga 2, informationsbrev

Förfrågan om intervjudeltagare till kandidat-uppsats

Vill du dela med dig av dina erfarenheter av att vara arbetsökande? Vi vill höra dina tankar och funderingar!

Vi är två studenter på socionomprogrammet, Lunds Universitet, och det är nu dags för oss att skriva vår C-uppsats. Syftet med vår uppsats är att undersöka hur arbetslösa ungdomar upplever sin situation som arbetslösa och sitt deltagande i projektet AMP. Vi söker nu personer som deltar i AMP och som kan tänka sig att delta i en intervju.

Hur upplever du det att vara arbetslös? Vad betyder det för dig att vara med i AMP? Hur ser du på framtiden?

Deltagandet är helt frivilligt, och du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan att behöva förklara varför. Vi kommer att spela in intervjuerna för att underlätta vårt arbete, men du är helt anonym och dina svar kommer inte att kunna kopplas till dig i den färdiga uppsatsen. Materialet kommer sedan att redovisas i en uppsats. Vi önskar genomföra intervjuerna så snart som möjligt under april månad 2017.

Intervjun kommer att vara ca 45 minuter. Dina tankar är mycket värdefulla för oss, och vi är väldigt tacksamma om du kan tänka dig delta!

Kontakta oss via mail eller telefon om du vill delta i en intervju, eller om du har några frågor. Hoppas att vi hörs!

Stella Michaelsdotter & Jasmina Mujezinovic
Socionomprogrammet, Lunds Universitet

stella.michaelsdotter@gmail.com

Tel xxxx-xxxxxx

jasmina.mujezinovic@gmail.com

Tel xxxx-xxxxxx